ՔՍԱՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak». Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ. Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

(30-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԱՌԱՋԻԿԱՅ **1902** ԹՒԱԿԱՆԻ

«ՄՇԱԿԸ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ՆՈՐ ՊՐՕԳՐԱՄՈՎ ԵՒ ՆՈՐ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ

ամեն օր բացի տօներին յաջորդող օրերից։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն եւ մէկ եւ տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն եւ ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր. եւ մի ամսվանը՝ 1 րուբլի։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 7 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները 10 րուբլի։

«ՄՇԱԿԻՆ» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բազարնայա եւ Բարօնսկայա փողոցների անկիւն)։

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար, եւ առհասարակ նամակներ եւ ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւնները ընդունվում են բոլոր լեզուներով։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կենտրոն եւ ծայրեր.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Մեծ-Ղարաքիլիսայից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Ամերիկայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Թռուցիկ տպաւորութիւններ.

ԿԵՆՏՐՈՆ ԵՒ ԾԱՅՐԵՐ

—

Մենք մի քանի անգամ խօսել ենք այն վէճի մասին, որ տեղի ունի մամուլի և կառավարչական շրջանների մէջ կենտրոնի և ծայրերի մասին։ Կենտրոնը աղքատանում է։ Թուլանում է, սնանկանում, իսկ ծայրերը ճոխանում են, ուժեղանում և բարգաւաճում։

Արդեօք այդ այդպէ՞ս է և ի՞նչն է պատճառ այդ երևոյթի—ահա հարցեր, որոնք մի քանի անգամ քննութեան են ենթարկվել, բայց մինչև այժմ դրական լուծում չեն ստացել։

Մենք, որ ապրում ենք Ռուսաստանի ծայրերից մէկում, Անդրկովկասում, ամենևին այն կարծիքի չենք, թէ մենք շատ հարստանում ենք և բարգաւաճում։ Մենք լաւ գիտենք, որ մեր երկրի ազգաբնակութեան մեծամասնութիւնը այժմ սակաւահող է դարձել և առաջվայ պէս չէ կարողանում ընդարձակ ցանքսեր ունենալ, հացի շտեմարաններ պահել, կուշտ և ապահով ապրել։ Մեր գիւղացին էլ կարօտ վիճակի մէջ է գտնվում և սպասում է իր տնտեսական դրութեան բարեփոխութեան։ Պէտք է ենթադրել, որ կենտրոնի աղքատութիւնը յատուկ չէ միայն կենտրոնին, այլ նա բաժին է դարձել և ծայրերի ազգաբնակութեան միայն մի տարբերութեամբ, որ ծայրերում վերջին ժամանակներս աղքատութեան հետ զուգընթաց բացվել են հարստութեան աղբիւրներ, օրինակ զանազան հանքեր, նաւթահորեր և այլն, որոնք գրաւում են դէպի իրանց խոշոր գումարներ և ձեռնարկողների։

Կառավարչական շրջանները վերջին վեց տարվայ ընթացքում փորձել են տեղեկութիւններ ժողովելու կենտրոնի և ծայրերի տնտեսական դրութեան մասին։ Մի խորհրդակցութիւն այդ առիթով տեղի ունեցաւ 1896 թւին ֆինանսների մինիստրութեան մէջ, միւսը 1898 թւին Վ. Կօվալևսկու նախագահութեամբ. իսկ այժմ կազմվում է երրորդը ֆինանսների մինիստրի օգնական Կոկովցովի նախագահութեամբ։

Եղած խորհրդակցութիւնները պարզել են հետևեալը։ Գիւղացիները առաջ բացի երկրագործութիւնից պարապում էին մանելով, կտաւ և մահուդ գործելով, մանր արհեստներով կամ ուրիշ խօսքով տնայնագործութեամբ։ Նրանք պարապմունքներ ունէին մերձակայ ճանապարհներում, կրում էին ապրանքներ քաղաքից քաղաք, երբեմն աշխատանք էին ունենում անտառներում։ Իսկ այժմ գործարանը և երկաթուղին խլեցին նրանց շահի մի մասը։ Գործարանը հալածում է նրանց էժանագին ճոթեր և գործուածներ, երկաթուղին դէն է շպրտել ձիերով և եզներով սայլապանութիւնը, հին արհեստները դարձել են անձեռնտու, իսկ նորերը դեռ չեն երևացել և չեն պատուաստվել։

Այսպէս է ձևակերպել խորհրդակցութիւնը իր ժողոված տեղեկութիւնները։ Սակայն այդ բոլորը նոյն բառերով կարելի է յարմարեցնել և ծայրերի գիւղական ազգաբնակութեան համար։ Մեր Արարատի, Շիրակի, Նոր-Բայազէթի գիւղացին նոյնպէս զրկվել է և զրկվում է իր հին աշխատանքի աղբիւրներից և սպասում է նոր աղբիւրների։

Մինիստրութիւնը նշանակել է 15,000 րուբլի գումար վերջնականապէս մշակելու ժողոված նիւթերը և նրանց հրատարակելու։ Այդ նիւթերի մէջ պէտք է լինեն հետաքրքրական համեմատութիւններ Ռուսաստանի զանազան մասերի տնտեսական կեանքի վերաբերութեամբ։

Պէտք է շատ ցաւել, որ մեզանում մինչև այժմ չը կայ փոքր ի շատէ բաւարար վիճակագրութիւն, և մենք անկարող ենք ներկայացնել մի շարք այնպիսի թուեր, որոնց կարելի լինէր համեմատել ուրիշ տեղերի թուերի հետ և դուրս բերել նրանցից կարեւոր եզրակացութիւններ։

Յամենայն դէպս, եթէ մեր երկրում կան հարուստ նաւթահանքեր, կան պղինձ, մարգանեց, քարէ ածուխ և ուրիշ հարըստութիւններ այս և այն անկիւններում, այդ հարստութեամբ դեռ չեն ծածկվել մեր գիւղական ազգաբնակութեան վէրքերը, և վերջինս շարունակում է իր գիւղական շրջանում իր նախկին տնտեսութիւնը աւելի ծանր և անառողջ պայմանների մէջ, քան եղել է մինչև այժմ։ Այդ կողմից կենտրոնը և ծայրերը միմեանց նման են։ Հետաքրքրական է, թէ ինչ եզրակացութիւնների կը յանգի Կոկովցեվի նախագահութեամբ նշանակված յանձնաժողովի գործունէութիւնը։

—

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹՌՈՒՑԻԿ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Նամակ Գերմանիայից)

—

Մի անգամ հայրենիքում, երբ գերմանուհիների մասին խօսք եղաւ հայ տիկինների մի շրջանում, բարեկամ հայ տիկիններից մէկը առանձին մի «Թաշախուռութով» յարձակումն գործեց վրաս, ասելով. «Ի՞նչ է, է՛, որ այդքան գովում էք նրանց։ Միայն լաւ տնտեսուհի են էլի»։

Եւ այս խօսքերն ասաց նա այնպիսի արհամարհանքով ու ներքին արժանաւորութեան խորը գիտակցութեամբ, որ կարծէք տնտեսուհի լինելը, տնայնութեամբ պարապելը, խոհանոցին հսկելը մի առանձին յանցանք է, որի համար կախաղան պիտի բարձրացնել խեղճ գերմանուհուն։

Գերմանուհի եւ խոհանոց—համանիշ բառեր են։ Գերմանուհուն չէ կարելի երեւակայել առանց խոհանոցի։ Ճիշտ է, նրանք շատ չեն սիրում, տան անհրաժեշտ գործերը թողած, հասարակական խնդիրների մասին, այրվող հարցերի մասին երկար ու բարակ գլուխ ցաւացնել։ Քանի՜ քանի անգամ դէպք է եղել հարցնել ծանօթ կատարելապէս ապահովված տիկինների, նոյն-իսկ պրօֆէսօրների կանանց, թէ ինչո՞ւ օրինակ, այս ինչ օրը այս ինչ նշանաւոր ներկայացմանը չէին եկել, կամ սրա նման մի բան։ «Օ՜հ, անելու այնքան բան ունէինք որ», լսւում է իսկոյն պատասխանը։ Եւ ընթերցողը թող չը կարծէ, որ երեկոյեան այս-ինչ «խանումի» Ն-ամեայ դստեր անուանակոչութիւնն է եղել, քէֆի է հրաւիրվել ու մինչեւ ժամը 4-ը լաւ լաղաթի կերել, խմել։ Կամ վերջապէս չը կարծէք, թէ Սալօմէ Լուկիանովնայի հետ գնացել են դերձակի մօտ, զատկի, տարեմուտի կամ մի խօսքով որ եւ է երեւոյթի համար մի քանի ձեռք նոր պատուիրած շորերը տեսնելու։ Նոյնպէս չը պէտք է կարծէք, որ այնտեղ էլ խեղճ դերձակի գլուխը ամբողջ ժամ ու կէս տարել են, որ մ ա ջ է ն նեղ է, տ ա լ ի ա ն լաւ չէ նստում, ծալքերն ու կուրծքը, փէշերն ու կանեբը լաւ չեն կանգնում, ինչպէս հարկաւորն է եւ այլն եւ այլն։ Հա՛, ասում ենք, այս տեսակ պատասխաններ շատ հազիւ կը լսէք գերմանուհու բերանից։

«Ա՜, չը գիտէք, որքան լուացք ունէինք այդ օրը, միւս օրն էլ պիտի չորացնէինք, ու թ օ տայինք», եւ այլն եւ այլն։ Եւ այս խօսքերը նա ասում է այնպիսի սովորական եղանակով, առանց ամաչելու, նոյն-իսկ մի առանձին արժանապատուութեամբ, ինչպէս մեզ մօտ մէկն ասէր, որ այդ օրը նշանդրէքի է հրաւիրված եղել կամ սրա նման մի բան։

Մեր անցեալ յօդուածում ի նկատի առանք գերմանուհու գովելի աշխատասիրութիւնը, որին իբրեւ հակապատկեր դրինք հայ կնոջը, իր «գովական» յատկութիւններով։ Այսուհետեւ էլ գերմանուհու մասին խօսք եղած ժամանակ կարելի եղածին չափ պիտի աշխատենք այն համեմատական եղանակը պահպանել, որպէս զի աւելի պարզ լինի մեզ զբաղեցնող օտարուհու յիշատակութեան արժանի կողմերը։ Ասացինք, որ գերմանուհին աչքի է ընկնում իր արտասովոր աշխատասիրութեամբ։ Բայց այս աշխատասիրութիւնը իր վսեմութիւնը, իր այսպէս ասած հրապոյրը կը կորցնէ, եթէ անմիջապէս կապված չը լինի մի նոյնչափ գովելի յատկանիշի—խնայողութեան հետ։ Այս կողմից գերմանուհիները արդէն չափազանցութեան, ժլատութեան են հասել։ Կոպէկի հաշիւների յետեւից ընկնել, մօտ ապագայի մանրամասն ու լիակատար ծրագիրը կազմել ու նրա համեմատ ծախսեր անել՝ որանք մի ընդհանուր դարձած, մեքենայական ունակութեան հասցրած սովորութիւններ են, որոնք զարմանալի հետեւողականութեամբ պահպանում են, անհաճոյ դէպքերը եւ խոչընդոտները մի կողմը մղելով։

Այս յատկութեան շնորհիւն է, որ ամենաչքաւոր, օրական վաստակով ապրող ընտանիքը փոխանակ գոնէ դուռը մուրալու, իր մարդկային արժանիքն ուրիշի աչքում ձգելու՝ փոքր ի շատէ մարդավայել է անց կացնում իր օրերը։ Ոչինչ այնքան կործանիչ, ընտանիքի ապահովութիւնը վրդովող եւ կործանող չէ, որքան շռայլութիւնը, անհաշիւ, կարողութիւնից վեր ծախքեր անելը եւ ոտքերը վերմակի համեմատ չը մեկնելը։ Ո՞րքան «օջախներ» են քանդվում մեր մէջ, մեր շռայլ ու շուայտ կանանց անմիտ «ժուռ-ֆիքսների» ու «մօդնով ժամ» գալու շնորհիւ։ Այստեղի «ժուռ-ֆիքս»-ներին, երեկոյեան ընթրիքի հրաւէրին էլ դէպք ենք ունեցել մասնակցելու, ինտելիգենտ, առնենք հարուստ շրջանում, որ ցոյց տրված համեստութիւնը, պարզակեցութիւնը ուրիշ կերպ չը բացատրվի։ Ո՞րչափ ծիծաղելի է, մեր հայերիս տեսակէտից, այդ տեսակ հրաւէրը՝ հրաւէրք կամ ժուռ-ֆիքս անուանելը։ Մի երկու տեսակ կ ա ր բ ո ն ե ր, փոքր ինչ պուտեր, իւղ՝ հացին քսելու համար, սոցի իւղ, աւելացնենք այս էլ, որ անխուսափելի է ամեն մի գերմանացու համար—փոքր ինչ տապակած մսի կոլոլակներ եւ թէյ՝ ընթրիքին—ահա բոլորը։ Վերջը, ընթրիքը աւարտելուց յետոյ միայն, նորից նստում են գարեջրի շշերի շուրջը։ Եւ ինչ պէտք է խմեն երկու-երեք ժամվայ ընթացքում։ Մարդիկ հրաւէրք ասելով միմեանց տեսնել, զրուցատրել, հաճելի ժամանակ անց կացնել են հասկանում, եւ ոչ թէ կերակուրների, տապակների, ձկնեղէնների, բազմապիսի խորտիկների փոխակերպութեամբ մարդկանց աչքը կապել, հացով «քոռացնել», ուրիշներին զարմացնել եւ շլացնել։

Ո՞վ չէ յիշում մեզանից, երբ այս կամ այն հրաւէրքին ներկայ լինելուց յետոյ պատահում ենք ծանօթներին, ազգականներին։ Յայտնի է, որ առաջին հարցն անմիջապէս ստամոքսային հոգատարութեան մասին է լինում. «Ի՞նչ կերաք, ինչ խմեցիք, քանի՜ տեսակ կերակուր կերաք», ըստ հէքիաթական ձեւի հարցնում է իսկոյն եւ եթ մեր երկրացին, հակառակ գերմանացու, որ «Wie haben Sie sich amusiert? (ինչպէս ժամանակ անց կացրիք, զուարճացաք) է ասում. եւ այսպիսով պարզապէս որոշվում է երկու ժողովրդի աշխարհայեցողութիւնը հրաւէրքի ու զուարճութեան մասին։ Մէկը գլխաւորապէս հետաքրքրվում է նախ եւ առաջ ստամոքսի տրամադրութեամբ եւ նրա քէֆը հարցնելով, միւսը զուարճական կողմն ի նկատի ունենալով, աւելորդ է համարում երկար ու բարակ բացատրութիւնների մէջ մտանել, իմանալով որ ստամոքսն էլ անպատճառ իր հարկաւոր պարագաներն ու հարկն ստացած կը լինի։

Կամ վերջապէս հօ յայտնի են մեր սովորութիւնները՝ զատկին ու նոր տարուն եւ այլ տօներին կառքերով «վիզիտ» անելու սովորութիւնը, տասնեակ րուբլիների ծախսով հրաւէրքներ սարքելը, 30—40 րուբլիների՝ որ միջակ ընտանիքների ծախսն է։ Իսկ թէ որքան կը ծախսի մեր «բարձր», մեր «ընտրեալ» դասակարգը՝ այդ էլ հօ յայտնի է ու յայտնի։ Սրանով չենք ուզում ասել, որ այստեղ ամենեւին հրաւէրք ասած բան չէ կատարվում, գոյութիւն չունի։ Այլ է հազուադէպ, անհրա-

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅԻՑ

—

Նոյեմբերի 24-ին

Վեհափառ կաթողիկոսը այս տարվայ յունվարին Ղարաքիլիսայով անցնելիս՝ բարեհաճեց քահանաներին յայտնել. «Աւետիք մը ունիմ ձեզ. կարգադրած եմ որ այսուհետեւ Արարատի բաժանորդագինը եկեղեցիները վճարեն. ձեզ կը մնայ միայն կարդալ. գոհ էք»: Ապա կարեւոր համարեց աւելացնել. «մեր առաքելածաբաններն ալ այնպէս կը գրեն եւ այնպիսի նիւթերու վրայ, որ իրանք ալ հազիւ կը հասկանան. ուր մնաց մեր գիւղերի խեղճ քահանաները»:

Ի նկատի ունենալով իրերի ներկայ երեւոյթն գրութիւնը, զարմանալի չէ որ հանդիսաւոր խոստումից յետոյ «Արարատի» բաժնեգինը այսօր դարձեալ քահանաներից է պահանջվում: Ուրիշ յայտնի պատճառներով այդպէս էլ սպասում էինք:

Հայ քահանան բարոյապէս եւ մտաւորապէս չէ չափվում էջմիածնի օրգանից. նրա աստուածաբան ղեկավարներին չէ աջողում հետաքրքիր դարձնել այդ կրօնական—պաշտօնական ամսագիրը. բանութեամ՝բ «Արարատը» փաթաթւում են հայ քահանայի վզին, եւ նա զզուանքով, առանց նրա թերթերը կտրելու, մի կողմն է շպրտում: Բռնութիւնը, այո, ծնեցնում է արհամարհանքի, առելութեան զգացմունք. եւ եկեղեցու պետը իր սուր հայեացքով խորը թափանցելով այս ճշմարտութիւնների մէջ եւ Էջմիածնի համար միանգամայն անպատուաբեր համարելով բռնի ճանապարհով «Արարատի» տարածումը, նաեւ ի նկատի ունենալով հայ քահանայի, մանաւանդ գիւղական քահանայի նիւթական անմխիթար վիճակը, ցանկանում է քահանաներին մի կերպ ազատել այդ հարկից: Սակայն եթէ կամաւոր դարձնուէր «Արարատի» բաժանորդագրութիւնը, կը նշանակէր վերջ տալ նրա բազմաչարչար գոյութեանը... Այդ արդէն շատ հեռուն կը տանէր. հետեւապէս երկու չարիքներից փոքրագոյնը ընտրելի է համարվում. թող այսուհետեւ քահանաների բեռը եկեղեցիները կրեն իրանց ուսերի վրայ: Վեհափառի կամքն է այդ:

Բայց կարող են եկեղեցիները տալ: Յայտնի է որ մեր գիւղական աղքատ եկեղեցիները դարձել են մի տեսակ կթան կով թեմական դպրոցների համար. կթում են այնքան, որ խեղճ հորթուկին մի կաթիլ անգամ չեն թողնում. չէ մնում եւ ոչ մի կոպէկ եկեղեցու ամենաանհրաժեշտ պիտոյքը հոգալու. գէթ մի հասարակ թաշկինակ գնելու, այն կեղտոտ լաթի կտորին փոխարինելու համար, որը ծառայում է եկեղեցու սեղանին որպէս ծածկոց: Եւ այս ամօթաբեր երեւոյթը տեղի է ունենում երեւանցիների որդիների կրթութեան համար...

Այո, բազմաթիւ են այն եկեղեցիները, որոնց փոքրիկ արդիւնքը ամբողջովին կլանում են թեմական դպրոցը եւ այլ արտաքին ծախսեր: Ուղարկւում են 10 կոպէկանոց մատեաններ, իսկ պահանջւում են 3 րուբլի. ուղարկւում են ֆունտը 30—40 կոպէկանոց մոմ, պահանջւում են 1 ր. 20 կոպէկ, տարվայ ընթացքում գոյացած արդիւնքի 5%-ը թեմական դպրոցին է յատկացրած. մի ինչ որ աներեւոյթ հաշւատեսի եկեղեցին տարեկան վճարում է 1 ր., յաջորդարանի վերանորոգութեանը տարեկան 1-ից 10 րուբլի. պարտաւորական է գնել Էջմիածնի տպարանական վաճառութիւնից տեղի անտեղի ուղարկած եկեղեցական եւ կրօնական գրքերը. երբեմն էլ վճարը կրկին է պահանջվում, որովհետեւ հայր գործակալը մոռացմամբ հաշիւը իր գրպանումն է պահել եւ դրամները ինքը մսխել. կամ եթէ ուղարկել է, ճանապարհին աւազակների ձեռքն է ընկել... Ծայրորդը գիւղերն է դուրս գալիս յատկապէս մխիթարվելու. բաւական չէ համարվում աջահամբոյրները, բաւական չէ անվարձ ձիերով եւ պատուով գիւղից գիւղ ճանապարհ գցելը, այլ եւ անհրաժեշտ է ճանապարհածախսը առանձնապէս հոգալ: Խեղճ գիւղական եկեղեցի, ունեն-չունես, 3-ից մինչեւ 5 րուբլի պէտք է վճարես:

Այս եւ սրանց նման աւելորդ ծախսեր հոգալու համար գիւղի քահանան եւ երէցփոխը յաճախ ստիպված են մուրացկանութեան դիմել. որովհետեւ շատ եկեղեցիների ամբողջ տարվայ արդիւնքը 5—10 րուբլուց չէ բարձրանում: Եւ քանի որ կը շարունակվի մեր գիւղական եկեղեցիների նիւթական դրութեան այս տխուր պատկերը եւ նրա նախահաշւի մէջ կարեւոր, անհրաժեշտ փոփոխութիւնը չի մտցնվի, եկեղեցին չեն ազատի անարդար, անիրաւացի ծախսերից՝ հազիւ թէ հնարաւորութիւն լինի Վեհափառի բարի կամքը իրագործել:

Ի հարկէ, խօսք չէ կարող լինել քաղաքների հարուստ եկեղեցիների եւ նրանց քահանաների մասին, որոնցից շատերը անգլիական լօրդի նման են ապրում եւ որոնց համար մի որ եւ է 4 րուբլի կամայ թէ ակամայ դէն շպրտելը առանձին նշանակութիւն չունի: Բայց ում չէ յայտնի գիւղական քահանաների տխուր վիճակը. ճշմարիտ ու՞ր շատերի համար «աւետիք» կը լինէր, եթէ ազատվել կարողանային 4 ր. վճարումից:

Ղարաքիլիսեցի

—

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, Նոյեմբերի 18-ին

1899—1900 թւին Օդեսայում բացված էլէքտրօ-տեխնիքական դպրոցի հայ աշակերտներս չաբաթավճարներով հաստատեցինք մի փոխատու մնդուկ, որից պիտի օգտվէին ուսանող ընկերները, երբ ծնողներից ուշանար իրանց յատկացրած նպաստը, ի հարկէ շուտ վերադարձնելու պայմանով: Իսկ եթէ ապագային մի որ եւ է դրական պատճառով իրարից բաժանվէինք, գոյացած գումարը պիտի գործածվէր բարեգործական նպատակով:

Դժբաղդաբար, այդ դպրոցը շուտ խանգարվեց եւ մենք ստիպվեցինք բաժանվել, մնդուկում հազիւ 20 րուբլի մնացած, որը որոշեցինք «Մշակի» խմբագրութեան ուղարկել մի տարվայ համար 2 օրինակ «Մշակ» յատկացնելու աղքատիկ հաստատութիւններին:

20 րուբլի փոխ տրված էր երկու ընկերներին, որոնցից մէկը թէեւ շատ ուշ, բայց վերջապէս վերադարձրեց փողը ինձ, իսկ միւսը, ալէքսանդրօպօլցի եւ այժմ Բագւում բնակվող մի պարոն, չը նայած իմ բազմաթիւ դիմումներին եւ սպառնալիքներին, թէ մինչեւ ներկայ տարվայ օգոստոսի 15-ը եթէ չը հասցնէ փոխ առած 15 րուբլին, այն ժամանակ պիտի ստիպված զգամ հրապարակի վրայ դնել հարցը,—ոչ մի պատասխան չը տուեց մինչեւ այժմ:

Քանի որ օգոստոսի 15-ը վաղուց անցել է, եւ ես համոզվել եմ, որ պարոնը մտադիր չէ կատարել իր պարտքը,—իբրեւ գանձապահ, ինձ պարտաւոր զգում եմ հաշիւ տալու հասարակութեան:

Ինձ յանձնված 20 րուբլուց, 15-ը մնում է պարոնի վրայ, իսկ մնացած 5 րուբլին այսօր ղրկում եմ «Մշակի» խմբագրութեան, խնդրելով 5 ամիս «Մշակ» յատկացնել մի որ եւ է տեղ:

Տիգրան Այվազեանց

—

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Մշակի» հետեւեալ համարը, կայսերական տօնի պատճառով, լոյս կը տեսնի շաբաթ օր, դեկտեմբերի 8-ին:

—

«Մշակի» ներկայ համարի հետ մենք ուղարկում ենք Ռուսաստանի օտարաքաղաքացի բաժանորդներին փոխադրական նամակների բլանկներ: Բագուի մեր բաժանորդները կարող են նոյնպէս բաժանորդ գրվել Ն. Դուլթեանի մօտ, ինչպէս յայտարարված էր «Մշակում»:

—

Մենք յայտնել էինք մեր ընթերցողներին, որ դիտաւորութիւն կար շարունակել կովկասեան ցուցահանդէսը նաեւ եկող 1902 թուականին: Այդ հարցի վճիռը կախված էր Գիւղատնտեսական ընկերութեան խորհրդից, որը այդ հարցի առիթով երեքշաբթի, դեկտեմբերի 4-ին, կայացրեց յատուկ նիստ: Մանրամասն քննութիւնից յետոյ խորհուրդը վճռեց չը կրկնել ցուցահանդէսը եւ այժմեանից բոլորովին վերջացնել ցուցահանդէսին վերաբերեալ բոլոր գործերը: Առաջիկայ չաբաթվայ ընթացքում կը ծախվեն աճուրդով ցուցահանդէսի շինութեան մի քանի մասերը, օրինակ թատրօնը, բուֆէտը, կաթնատնտեսական բաժնի շինութիւնը: Աճուրդի գործը կազմակերպելու համար ընտրվեց մի յանձնաժողով, որի անդամներն են իշխան Ի. Անդրոնիկով, պ. Երիցեանի եւ Ա. Եւանգուլով: Աճուրդի օրը կը նշանակվի յատուկ յայտարարութեամբ:

—

Երկրագործութեան եւ պետական կալուածների մինիստրութիւնը առաջարկում է Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան բերել տալ արտասահմանից բոյսերին վնասող միջատների դէմ մաքառելու համար չվէյնֆուրթեան կանաչ, որից մաքս չի վերցվի այն դէպքերում, երբ յայտնի կը լինի, թէ այդ կանաչը բերել է տրվում գիւղատնտեսութեան համար:

—

Ներքին գործերի մինիստրութիւնը մերժեց թոյլ տալ զմրուխտի հանքերում աշխատող բանուորներին՝ խուզարկել րէնտգէնեան ճառագայթներով՝ ի նկատի առնելով, որ այդ տեսակ խուզարկութիւն կարող են կատարել միայն հմուտ անձինք եւ որ երբեմն րէնտգէնեան ճառագայթների գործադրութիւնը վնասակար հետեւանքներ է ունենում:

—

Ռուսաց կրէդիտային ընկերութիւնների ներկայացուցիչների համաժողովին ներկայացրած հաշւից երեւաց, որ մասնաւոր հողատիրութեան պարտքը Ռուսաստանում 1899 թւին հասնում էր 1,351,518,884 րուբլի գումարի: Բոլոր հողային բանկերում գրաւ են դրված 89,084 կալուածներ, որոնք բաղկացած են 43,507,745 դեսեատին հողից: Միջին թւով իւրաքանչիւր դեսեատինի համար փոխ է տուած 32 րուբլի 6 կոպէկ: Ընդհանուր առմամբ մասնաւոր հողատիրութեան պարտքը վերջին հինգ տարիների ընթացքում աւելացել է 307 միլիօն րուբլով: 1900 թւին Ռուսաստանում գոյութիւն ունեցող 14 ակցիոներական հողային բանկերը զուտ արդիւնք են ունեցել 12,045,384 րուբլի, հաշւելով եւ այն վնասները, որ կրել են բանկերից մի քանիսը»:

—

Վիճակագրական կենտրոնական կօմիտէտն այս օրերս հրատարակեց Պետերբուրգում ռուսաց կայսրութեան ազգաբնակութեան թուահամարը ըստ գաւառութիւնների: Ռուսաստանի ամբողջ ազգաբնակութեան թիւն է

ժեչտութիւնից ստիպված լինելը, այլ է սովորութիւն դարձնելը, «ծէս ու ադաթ» դարձնելը ու այդպիսով ընտանեկան խաղաղ կենցաղավարութեան ճանապարհը փակելը:

Մի բան, որ գերմանացին ունի, իսկ մեզ մօտ սովորութիւն չէ՝ այդ ծննդեան տօներին բազմաթիւ նուէրների ընծայաբերութիւնն է մօտիկ բարեկամներին ու ծանօթներին: Հա՛, սարսափելի շռայլութիւն է, կարող են մխիթարվելով պնդել մեր՝ նուէր չը տուող հայ տիկիններն ու օրիորդները: Բայց պֆէնինգի (½ կոպէկ) յետեւից գնդակ արձակող գերմանացին արդեօք մի այդպիսի անլուր առատաձեռնութիւն կանէ, մինչեւ որ մէջտեղ զգալի օգուտներ եւ անձնական շահեր չունենայ: Ինքը նուիրում է հօրեղբօր աղջկանը երկու մարկի մի բան, նրանից ստանում է երեք մարկի առաւել լաւ նուէր, գոնէ համահաւասար չափով:

Ի՞նչ են անում հապա գերմանացիները զատկին ու նոր տարուն: Միթէ քրիստոնեաներ չեն դրանք: Միթէ երեք օր շարունակ խեղճ կառապանների հոգին հանելով վիզիտներ չեն անում ու սոսկալի թրխկթրխկոցով մարդուս նեարդերը գրգռում: Ահա կը տեսնէք այս-ինչ ռեստորանում, մի քանի սեղան միմեանց հետ միացրած, մաքուր սփռոցներով ծածկած են: Սեղանի շուրջը փառաւորապէս բազմել են 20—25 հոգի, տղամարդիկ, տիկիններ, օրիորդներ: Հարեւան սեղանի շուրջը նստել են աղախիններ ու երեխաները, որոնց գուրգուրում են շներն ու շնիկները: Տանը մնացել են միմիայն կատուները, որ իբրեւ հաւատարիմ կենդանիներ, ծածկած ուտելիքները մկներից պաշտպանեն: Գիտէ՞ք ովքեր են այդ «քէֆ» անողները: Դրանք մի քանի ընտանիքներ են համախմբված, որոնք փոխանակ միմեանց մօտ ֆայտօնով «վիզիտ» անելու, հրաւէրքներ սարքելու եւ փողի գլխին քար գցելու, եկել են այստեղ, միմեանց տօն էլ են շնորհաւորում, խօսում, զրոյց էլ են անում եւ զատիկ ու նաւասարդ էլ անց կացնում: Բայց չը կարծէք, թէ սեղանը լի է կախէթի գիներով, տապակած գառներով 10 տեսակ ձկնեղէններով ու խաւիարներով: Նրանք տանը ըստ իրանց սովորութեան ճաշել են, ու ռեստորան են դուրս եկել՝ տղամարդիկ գարեջուր, կանայք սուրճ խմելու համար: Ի՞նչ հարիւրներ պիտի ծախսեն: Ընդամենը 4—5 ժամ նստում են, մարդու գլուխ ցաւեցնում, ի՞նչ է արդիւնքը: Ամէն մի տղամարդ շատ-շատ 6—7 բաժակ գարեջուր պիտի խմէ, սա կանէ 35—40 կոպէկ, թէկուզ 50—60 կոպէկ: Կանանց խմած երկու բաժակ սուրճը—20 կոպէկ. թողէք մի բաժակ էլ գարեջուր խմեն, որպէս զի եթէ սուրճը շատ թունդ լինի՝ սիրտը չէզոքանայ: Այդ էլ 10 կոպէկ: Այս կամ սրանից մի փոքր աւել է այդ «հրաշափառ տօնի», ամբողջ օրվայ արած ամբողջ ծախսը: Ո՞վ գիտէ, գուցէ մէկնումէկի մաքումն անցնում է եւ մի չիչ գինի էլ է պահանջում եւ իրանց սեղանին առաւել բարձր դասի կերպարանք տալիս: Չը մոռանաք, որ տիկիններն ու օրիորդները վերցրել են իրանց ձեռագործները, եւ մի կողմից զրոյց են անում ու իրանց ներկայութեամբ հաճոյք պատճառում գեղարուեստի եւ գեղեցիկ սեռի երկրպագուներին, միւս կողմից գուլպայ են գործում, թեթեւ ասղնագործում, առանց քաշվելու, առանց կարմրելու: Ամենեւին չեն էլ մտածում, որ դրանով ազգային առաջադիմութիւնը սարսափելի վտանգների կենթարկվի, կամ ազգային գրականութեան մէջ օտարամուտ տարրեր կը մտնեն ու ազգի տունը կը քանդեն, կամ վերջապէս Հայաստանեայց առաքելական ս. եկեղեցու ինքնուրոյնութիւնը կը խախտվի ու կորուստի խորխորատը կընկնի.

Միթէ ռեստորանում խմբված այդ ընտանիքները չէին կարող փառաւորապէս տանը նստել ու մի քանի տասնեակներով ու գուցէ հարիւրեակներով «դուշմանի» աչքը հանել ինչպէս տեսնում եմ Կովկասում՝ շռայլ հրաւէրքներով միմեանց գերազանցելու, ամուսինների մէջքերը կոտրելու դէպքում:

Աղքատ ընտանիքներ էք տեսնում, որոնք 30—35 րուբլով ապրում, երեխաներին ուսում տալիս, իրանք էլ ճաշին անպայման տաք կերակուր ուտում, մաքուր, բայց պարզ ու անպաճոյճ հագնվում: Այս պարզութիւնը, անպաճոյճ հագնվելը շատ անգամ այնպիսի չափազանցութեան հասած էք տեսնում, որ մեր 10,000 րուբլիների արժողութիւն ունեցող ադամանդներ կրող տիկինների ոչ թէ ժպիտը, այլ փափաւ քրքիջը կը գայ: Այսպիսի խնայողութեանն են պարտական, որ, ինչպէս ասացինք, չնչին ռոճիկ ստացող կանայք ամռվայ որ ժամանակ ասես փող են ունենում մտնելը, այնպէս որ մենք, ուսանողներս, դեռ ամսական 10—15 մարկ էլ պարտք ենք վերցնում գրական ծանր տագնապի ժամանակ:

Մինչեւ այժմ սաամներիցս թող ընթերցողը չը կարծէ, որ գերմանուհիները, առանց խղճմտութեան գիրքի ու սափրճանի, հարուստ միլիօնատէր ու աղքատ՝ դժոխային ամեն տեսակ աշխատանքներ են կատարում, անօրինակ չարքաշութեամբ, առանց օգնականուհիներ ունենալու: Բանն այն է, որ նոյն-իսկ ակու ալիւրում շաղախված այս տանուհիները զօրապետի նման հսկում են իրանց բանակին, եւ առանց նրանց հրամանի ոչինչ չէ կատարվում: Եթէ բախտը ժպտացել է եւ միլիօնների տէր է դարձրել, այնու ամենայնիւ խոհանոցի տէրը, զօրավարը՝ միլիօնների ծովում լողացող տիրուհին է, որի անմիջական հրամանով ու ծրագրերով կատարվում են ցերեկվայ $1\frac{1}{2}$ ժամին տեղի ունենալիք հանդէսի պատրաստութիւնները՝ խոհարարների օժանդակութեամբ, որոնք այս դէպքում իբրեւ մեքենայ են գործ կատարում: Նոյնն է արդեօք մեր համապատասխան շրջաններում:

Կեանքիս մէջ երբէք չեմ մոռանայ, երբ մեր հոգեւորական յայտնի քարոզիչներից մէկը Բագվում, Մարդասիրական Ընկերութեան շինութեան մէջ, դպրոցական հանդէսի ժամանակ կծու կերպով պախարակելով մեր ակնարկած դասակարգի սովորութիւններն ու առօրինակ խնայողութիւնը անտեսութեան մէջ՝ աւելացրեց... Դուք խնայում էք ձեր երկու գրվանքայ շաքարը, սեփականութիւնը, կողպում էք մի արկղի մէջ ու բանալին գրպաններդ գնում, որ աղախիններն ու դայեակները չը գողանան. իսկ ձեր անգին, անփոխարինելի սեփականութիւնը, ձեր ամենաթանկագին գանձը, ձեր սիրասուն զաւակներին առանց խնայելու դէն էք շպրտում կրծքներից ու յանձնում օտար դայեակներին ու աղախինների խնամատարութեան, որ ծծեն տան, սնուցանեն, մեծացնեն»: Աննկարագրելի էր այս խօսքերի ազդեցութիւնը այն ժամանակ... անկեղծ, արտասուքով ընկերակցած այս խօսքերի ազդեցութիւնը: Տեսնում էք, խնայողութիւն երկու ֆունտ շաքարի մէջ, իսկ հազարների անգնահատելի գանձի մէջ չը կայ խնայողութիւն... Այն օրից անցել են երկար տարիներ—նոյն օտարուհի ծծմայրերը, աղախինները տան պետ են եւ գլխաւոր, կրթիչ, ոգի ներշնչող մեր ապագայ սերնդի մի մեծ մասի վրայ: Այլասեռումն, կործանումն ամենուրեք... Այս զարհուրելի դէպքերին ականատես եղող հայը չէ կարող չասել. «չէ, թշուառ չէ Գերմանիան, նրանց կանայք ա յ ս պ է ս չեն»:

Ի. Խանաձորեան

125,668,000 հոգի. դրանցից օրթօդօքս եկեղեցուն են պատկանում 87,384,000 հոգի կամ 69%. աղանդաւորներ—2,173,000 հոգի. կաթօլիկներ—11,420,000 կամ 9%. բողոքականներ—3,743,000. այլ քրիստոնեաներ—1,220,000. մահմետականներ — 13,888,000. հրէաներ — 5,189,000 եւ այլ ոչ-քրիստոնեաներ—644,000։

—

«Сам. Газета» լրագիրը իր հարցին, որ ուղղված էր Նալսա կոմսուհի Տօլստոյին, հեռագրով պատասխան ստացաւ, թէ կոմս Տօլստոյի առողջութիւնը աստիճանաբար լաւանում է։

—

Ֆինանսների մինիստրութիւնը հնարաւոր համարեց թոյլ տալ, որպէս ժամանակաւոր միջոց, մի տարվայ ընթացքում առանց մաքսի հակակարկտային թնդանօթներ բերել տալ Ռուսաստան արտասահմանից։

—

«Իվերիա» լրագրի ժամանակաւոր խմբագիր Իլիա Ճավճավաձէի տեղ մշտական խմբագիր հաստատված է Ա. Սարաջեւ։

—

«Донская Рѣчь» լրագրին հաղորդում են Պետերբուրգից, թէ, լուրերին նայելով, ներքին գործերի մինիստրութիւնը մշակել է մի նոր ծրագիր զէմստվօյի հիմնարկութիւնները մտցնելու այն նահանգներում, ուր այդ հիմնարկութիւնները այժմ գոյութիւն չունեն։ Այս նոր նախագծով նահանգի տնտեսական կարիքների հոգացողութիւնը յանձնվում է նահանգական զէմստվօյի կօմիտէին, որը, նահանգապետի նախագահութեամբ, կազմում է ելեւմուտքի նախահաշիւ եւ բաժանում է տուրքերը նահանգի զանազան մասերի վրա։ Նահանգական զէմստվօյի կօմիտէտը ունի զէմստվօյի վարչութեան իրաւունքները եւ մի եւ նոյն ժամանակ նա կատարում է զէմստվօյի ժողովների դերը։ Իբրեւ գործադիր մարմիններ, կը կազմվեն նահանգական զէմստվօյի վարչութիւններ, որոնց թէ նախագահները եւ թէ անդամները կը նշանակվեն կառավարութիւնից։ Գաւառներում կը բացվեն գաւառական զէմստվօյի կօմիտէներ աւելի սահմանափակ իրաւունքներով եւ կը հիմնվեն գաւառական լիազօրների պաշտօններ։

—

Կանանց վիճակը բարւոքելու Մոսկվայի ընկերութիւնը, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի լրագիրները, միջնորդութիւն է յարուցել կառավարութեան առաջ, որով խնդրում է թոյլ տալ կանանց մտնել ռուսական համալսարանները եւ այսպիսով ազատել նրանց արտասահման գնալու եւ հայրենիքից ու ընտանիքից հեռանալու անհրաժեշտութիւնից։

—

ԲԱՔՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Իբրեւ հաստատ լուր ասում են, որ Եղբ. Կրասիլնիկեանները իրանց նաւթահանքի մի մասը ծախել են Նիժնի-Նովգորոդեան մի ընկերութեան հինգ հարիւր հազար րուբլով։ Այդ մի եւ նոյն ընկերութիւնը բանակցութիւն ունէր սկսած գնելու եւ Տատուրեանի նաւթահանքը չորս հարիւր քսան հինգ հազար րուբլով, բայց վերջը համաձայնութիւն չը կայացաւ»։

—

ՇԱՄԱԽՈՒՑ մեզ գրում են. «Այստեղ քաղաքային վարչութեան նոր անդամների ընտրութիւնները վերջացան։ Ընտրվեցին վեց քրիստոնեայ եւ վեց մահմեդական անդամներ։ Թուրքերը կարծէք դիտմամբ սեւացրին ամենաարժանաւոր երեք քրիստոնեաներին եւ նրանց փոխարէն ընտրեցին այնպիսիներին, որոնք կարող են ենթարկվել թուրքերի ազդեցութեանը։ Իբր թէ տեղի ունեցած գեղծումների եւ քրիստոնեաների ու մահմեդականների հաւասար թւով ընտրութիւնների դէմ գանգատներ են ներկայացրել պատշաճաւոր իշխանութեան։ Այժմ երկու կողմն էլ կանգ են առել այն հարցի դէմ, թէ քաղաքային աւագի պաշտօնի համար դրսից մարդ հրաւիրեն, թէ բաւականանան իրանց արդէն մի անգամ փորձած մարդկանց թէեւ սահմանափակ գործունէութեամբ։ Ով էլ որ լինի այդ պաշտօնի տէրը՝ մենք կարծում ենք պիտի լինի շրջահայեաց, թարմ վերանորոգիչ հոգի ունեցող եւ դրսի աշխարհով հետաքրքրվող մի անձնաւորութիւն, որ կարգի դնել կարողանայ այն ժառանգութիւն մնացած թերութիւնները, կորուստները, որոնց շնորհիւ ժողովուրդը ամէն օր տուժում է»։

—

ՎԵՐԻՆ ԱԳՈՒԼԻՍԻ Ս. Յովհաննէս եկեղեցու քահանայ Մովսէս Մէլիք-Ստեփանեանց խնդրում է մեզ տպագրել հետեւեալը. «Մշակի» 252 համարից տեղեկանալով մեր անմահ նահապետի, հայր Ղեւոնդ Ալիշանի անակնկալ մահը, սեպուհ պարտք համարեցի գէթ մի հոգեհանգստով երախտահատոյց լինել երանելի ծերունուն՝ սիրած հայրենիքին մատուցած անգին եւ անհուն ծառայութեանց համար։ Աստուածածնի Ընծայման տօնի օրը պատարագից յետոյ, Գողթանի պատմական Ս. Յովհաննէս եկեղեցում արտասուախառն մաղթանքներ վերառաքվեցան բարձրեալ Հօրը, աւերակների ողբերգուի անարատ ու մաքուր հոգին ի լոյս երեսաց իւրոց հանգուցանել։ Անկարող լինելով անմիջապէս մեր ցաւակցութիւնը Մխիթարեան անխոնջ միաբանութեան յայտնելու, կը խնդրէի խոնարհաբար, իմ ու իմ ժողովրդի անկեղծ զգացմունքներին թարգման հանդիսանալ «Մշակի» միջոցով»։

—

ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Մի տարի է, որ մեր ուսուցիչները ռոճիկ չեն ստանում, որովհետեւ գիւղացիները հացի պակասութեան պատճառով չեն կարողանում վճարել դպրոցին հինգ հարիւր րուբլի։ Աւագ ուսուցիչ Ղազարեանցի բողոքների համաձայն, նահանգապետի հրամանով եկաւ գիւղս Դիլիջանի պրիստաւը եւ հրամայեց գիւղացիներին անպատճառ տալ ռոճիկը։ Շուտով կը լրացնեն 500 րուբլին»։

—

ՎԵՐԻՆ ՂԱՐԱՆԼՈՒՂ գիւղից (Նոր-Բայազէտի գաւառ) մեզ գրում են. «Մեզանում եւ Ներքին Ղարանլուղ գիւղում տարածվել է երեխաների մէջ ծաղիկ եւ կապոյտ հազ։ Գաւառի բժիշկ պ. Զաքարեան ամեն մի գիւղում իր ծաղկահատներով ման է գալիս»։

—

ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Գիւղումս տարածվել էր աչքացաւ հիւանդութիւնը։ Գիւղացիք իբր դեղ գործ էին դնում «ալ» կոչված ներկը, որով ձու են կարմրացնում։ Այով ներկում էին աչքերը, որը օգնում էր։ Արդէն այս հիւանդութիւնը վերջանալու մօտ է»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՑ

—

Բոստոն, Նոյեմբերի 16-ին

Անցեալ նամակովս գրեցի, որ Միացեալ-Նահանգաց նախագահը հիւրասիրութեամբ պատուեց յայտնի սեւամորթ Պուքըր Ուաշինկթօնը եւ որ այդ առիթով նա դժգոհութիւն պատճառեց հարաւայիններուն։

Սեւամորթին կրթական գործը չէ, որ հարաւայիններու զգացումը կը վիրաւորէ. Նախագահը Պուքըր Ուօշինկթընը պատուելով, ծանր հարուած մը կուտայ ցեղային դասակարգի գաղափարին, եւ ինչ որ աւելի կարեւոր է, յայտնի է թէ Ռօզվըլթ կը պատրաստուի սեւերու դէմ չարունակուող հալածանքին առաջն առնել։ Պուքըր Ուաշինկթըն քաղաքագէտ մարդ է, կըսեն, ամենէն լաւ գիտէ հարաւային նահանգները, սեւերու խնդիրը իրմէ լաւ ուսանող մը չունիր։ Նախագահը այս մարդուն հետ կը խորհրդակցի՝ եթէ կարելի է վերջ տալու Լինչի օրէնքով կատարուած անհամար ոճիրներուն, որոնք Ամերիկայի նախատինքը կը կազմեն։

Մէկ երկու խօսքով բացատրեմ Լինչի օրէնքը։ Լինչի օրէնքը ամբոխին իշխանութիւնն է ոճրագործ մը պատժելու։ Ենթադրեցէք, որ ահռելի ոճիր մը գործուեր է. կառավարութիւնը բանտարկեր է եղեռնագործը, օրինական ձեւակերպութիւններ կը կատարուին յանցաւորը պատժելու. սակայն ոճրագործին զոհը բարեկամներ ունի, որոնք անհամբեր են, օրէնքի յապաղութեան չեն հանդուրժեր. մէկ գեղեցիկ օր մը կը խմբուին 100-էն աւելի կատղած մարդիկ, դիմակներով ու հրացաններով զինուած կը յարձակին բանտին վրա, դուրս կը բերեն բանտարկեալը, խարոյկ մը կը պատրաստեն եւ կրակի վրա կը վառեն մարդը հանդիսատեսներու դիւային հրճուանքով։ Աս է՝ ինչ որ հարիւրներով կը պատահի ամեն տարի քաղաքակիրթ երկրի մը մէջ. եւ յանցաւորները պատժելու չափ զօրութիւնը չունի Միացեալ-Նահանգաց կառավարութիւնը։

Լինչի դատաստանը արդարացնողները կըսեն թէ սեւերու անասնական կիրքերը զսպելու միակ կերպն է այս, սակայն վիճակագրերը ցոյց կը տան թէ ընդհակառակն, ոճիրներու թիւը կը բազմանայ, տեղ տեղ վրէժխնդրութեան սոսկալի դէպքեր ալ կը պատահին, որ երբեմն ցեղային պատերազմի երեւոյթը կառնէ, թէեւ միշտ ճերմակները յաղթող դուրս կուգան տասը-քսան սեւ սպաննելով։

Իրերու այս վիճակը շատ երկար չի կրնար տեւել հարաւի մէջ. կան շատ տեղեր, ուր կեանքի ապահովութիւն չը կայ, ճերմակ կին մը չը համարձակիր գիշերը մենակ մնալ տան մը մէջ. շատ անգամ ալ իրական յանցաւորի մը տեղ քանիներով անմեղ սեւեր կը սպանուին։ Նախագահ Մաք Քինլիի օրով նամակատան մը տեսուչ ընտրուեցաւ սեւամորթ մը. տեղացի ճերմակները այնքան զայրացան այս «նախատինք»-ին դէմ, որ գիշեր մը 40—50 հոգի վառեցին մարդուն տունը, բոցերուն մէջ գնդակով սպաննեցին տեսուչը եւ իր զաւակներէն մէկ քանին։ Ոճիրը մնաց անպատիժ. եթէ բռնուէին ալ յանցաւորները, դատարանը չը պիտի կրնար տասներկու երդուեալ դատաւորներ գտնել, որ համաձայնէին մարդասպանները պատժելու։

Գերիներու օրով սեւերուն եւ իրենց տէրերուն յարաբերութիւնը կիսով չափ թշնամական ու լարուած չէր՝ որքան այսօր։ Հարաւի մէջ սեւը չը կրնար պատուաւոր հիւրանոց մը երթալ. հանրակառքերու մէջ սեւերու զատ բաժին մը յատկացուած է, թող տուր հարաւը, նոյն իսկ ազատամիտ Բոստոնի մէջ շատ քիչ սափրիչներ կան, որ յանձն կառնեն սեւամորթ մը ածիլել։

Սեւերու թիւը 10 միլիոնի կը հասնի, առաջ նահանգներու մէջ շատ տեղեր ահագին մեծամասնութիւն կը կազմեն. հիւսիսի սեւերը գլխաւորաբար սպասաւոր ու գործաւոր են. վատառողջ կլիմաներ կան, ուր խափշիկներ կրնան ապրել. հոն երկրագործութիւնը իրենց ձեռքն է, թէեւ շատ յետնեալ վիճակի մէջ։

Ամերիկա այցելողին վրա տպաւորութիւն կը գործէ բնակչաց երեւոյթը, տարբեր գոյները, հասակները, դիմագծերը։ Եւրոպայի բոլոր ցեղերը հոս կը ձուլվին, կը բաղադրուին, սակայն Քամի թոռները նոյն անէծքը իրենց ճակտին՝ իրենք իրենց մէջ ամփոփուած կապրին անհոգ ու անտարբեր։ Շատ զուարթ են սեւերը, փիլիսոփայի անտարբերութիւն մը ունին հասարակաց կարծիքի դէմ, որ աւելի բարձր մաքերէ միայն կրնար ակնկալուիլ, սակայն կերեւի երկար հալածանքը սորվեցուցեր է իր դասը։ Ի՞նչ փոյթ օտարներու կարծիքը, բաւական է որ իրենք երջանիկ են։

Տիքէնսի մէկ վէպին մէջ անգլիացի հռչակաւոր գրողը տեսարան մը գրեր է, քանի մը բառերով պատկեր մը. աղքատ ծերուկ խափշիկ մը կցեր է «ազատ քաղաքացի» հեգնական անունը։ Ամերիկացիք դեռ Տիքընսի չեն ներեր իր արտայայտութիւնները իրենց երկրին վրա, սակայն չեն կրնար ուրանալ ճշմարտութիւնը։

Կերեւի թէ ամեն երկիր ալ անհատներու նման ունենալու է իր ցաւը, հիւանդութիւնը, տանջանքը։ Ամերիկայի ցաւը իր սեւերու խնդիրն է. միլիոններու արիւն թափուեցաւ, անհամար զոհեր տրուեցան, դեռ ցաւը բուժուած չէ։

Հոն է մխիթարական երեւոյթը, որ եթէ Ամերիկայի նախագահը զօր ջանքեր կատարէ չարիքը դարմանելու, իր հետ պիտի գտնէ երկրի ամենէն լուսամիտ եւ ազնիւ որդիները, թէեւ չը պիտի պակսին սարսին բնազդներու տէր մարդիկ, որ կուսակցական դրամագլուխ շինեն իր անկեղծ փափագներէն, ինչպէս հիմա գտնվեցան ամերիկացիներ, որ ուզեցին նախագահը անպատուել պատկերներ հրատարակելով, որոց մէջ նախագահ եւ անճոռնի սեւամորթ քով քովի նստած կը խօսակցին։ Այդ մարդոց տուած պատասխանը այն եղաւ, որ խելքի ու զգացումի տէր մարդիկ աւելի յարգել սկսան իրենց անվախ ու ազատամիտ նախագահը։

Արմէն

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Պօզնանից գրում են «Kölnische Zeitung» լրագրին, թէ լեհական լրագիրների խմբագրութիւնները հաւաքել են յօգուտ Վրէշէնի դատապարտվածների աւելի քան 50,000 մարկ. բայց որովհետեւ նուիրատւութիւնների ժողովարարութիւնը դեռ եւս շարունակվում է Գալիցիայում եւ Վիոլայի շրջաններում, ուստի հաւանական է, որ նուիրատւութիւնների գումարը կը հասնի 100,000-ի, եւ այն ժամանակ իւրաքանչիւր դատապարտվածի բաժին կընկնի 5,000 մարկ,—մի գումար, որ դատապարտվածներից շատերը երբէք չեն ունեցել։

—«Fanfullas» լրագրի ասելով, պապը մտադրութիւն չունի Էդուարդ VII-ի թագադրութեանը ներկայ լինելու համար առանձին պատգամաւորութիւն ուղարկել Լոնդոն, որովհետեւ անգլիական թագաւորը արտակարգ դեսպանութիւն չուղարկեց Հռոմ պապին հաղորդելու իր գահակալութեան լուրը։

—«Բեռլինի համագերմանական եւ լեհատեաց լրագիրները, շարունակելով կատաղաբար յարձակվել Գալիցիայի մինիստր Պիենտակի վրա, հասել են համարձակութեան այն աստիճանին, որ պահանջում են նրա հրաժարականը։ Այս պահանջը մեծ համակրութեամբ է ընդունվում Վիեննայի հակահրէականների եւ համագերմանական կուսակցութեան կողմից։ Նա պատճառաբանվում է այն փաստով, որ մինիստր Պիենտակ ժամանակին է մի գրական երեկոյթի, որի եկամուտը յատկացված էր Գնեզնենի դատի զոհերին։ Մի եւ նոյն ժամանակ այդ կուսակցութեան լրագիրները յիշեցնում են, որ հունգարական ֆինանսների մինիստր Սէյամիտ-Դօզա եւս հեռացվեց Կրիտայի մինիստրութիւնից նրա համար, որ մասնակցել էր մի հակա-աւստրիական ցոյցի։

—Անգլիան էլի մի անգամ, եւ երեւի ոչ վերջին անգամ, ժամանակամիջոց է նշանակում հարաւ-աֆրիկական պատերազմի վերջանալուն։ «Mémorial Diplomatique» հաղորդում է, թէ անգլիական մինիստրութիւնը ուղարկել է օտարերկրեայ պետութիւններին մի շրջաբերական, որի մէջ ասված է, թէ հարաւ-աֆրիկական պատերազմը կը վերջանայ ոչ ուշ, քան 1902 թուականի մայիս ամսին։

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

4 դեկտեմբերի

ՎԱՐՇԱՎԱ։ Տեղական լրագիրների խօսքով նահանգի պետական երկաթուղիները միացնելու նպատակով հարց է զարթեցրած Պետերբուրգ-Վարշաւեան գծից Բելօստօկ-Վարշաւա մասը բաժանելու եւ Պրիվիսլեան գծերին յանձնելու մասին։

ՏՕՐՕԼՍԿ։ Մոսկվայի «Նեպտուն» առեւտրական տունը վերջացրեց հակահրդեհային քաղաքային ջրանցքը ամերիկական ֆիլտրով, որ առաջինն է Սիբիրում.

ԼՕԴԶ։ Վարշաւ-Կալիշեան ճանապարհի ամբողջ գիծը վերջացած է մինչեւ Սարձ։ Սարձ է գալիս մի ինժեներ՝ Վարկ գետի վրա երկաթուղային կամուրջ շինելու համար։

ԽԱՐԿՕՎ։ Ֆինանսների մինիստրի մօտ հարաւային Ռուսաստանի հանքարդիւնագործների ժողովի միջնորդութիւնը պաշտպանելու համար խորհրդի կողմից պատգամաւորներ են ընտրված Աւտակով, Եասիւկեվիչ, Իսգ, Գօբեաինով, Ժուկօվսկի, Տասկին եւ կաննեչար եւ ածխագործ Կարպով։ Պատգամաւորները Պետերբուրգ կը հասնեն ներկայ ամսվայ առաջին կէսին։

ՄՕՍԿՎԱ։ Վարչական անձերի ներկայութեամբ դեկտեմբերի 4-ին բացվեց ժողովրդական ժուժկալութեան հոգաբարձութեան երկրորդ ժողովրդական տունը։ Դեկտեմբերի 4-ին հոգաբարձութիւնը բացեց դրաստնեակ աշխատանքի պահանջի եւ առաջարկութեան համար։

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ։ Ազգային բանկը հաղորդագրութիւն ուղարկեց Պարիզ, Բերլին եւ Ֆրանկֆուրտ, թէ ռումինական ընտաայի յունվարի կտրօնը վճարվում է արդէն այժմեանից։ Միաժամանակ բանկը սկսեց կտրօնները վճարել եւ Բուխարեստում։

ԼՕՆԴՕՆ։ Լրագիրները Ռօզբէրիի ճառը բացատրում են իբրեւ առաջարկութիւն՝ նոր կուսակցութիւն կազմելու մասին։ Քաղաքական շրջաններում նրա հրաժարվելը հօմրուլից եւ իրլանդական կուսակցութիւնից՝ մեկնում են իբրեւ մի առաջարկութիւն ազատամիտներին եւ ունիօնիստներին՝ այդ նոր կուսակցութեան մէջ մտնելու։

5 դեկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Բարձրագոյն հրաման։ Ֆինլեանդական դրագունեան գունդը կազմալուծել եւ նրա փոխարէն կազմակերպել 55-րդ դրագունեան ֆինլանդական գունդ։—Դեկտեմբերի 6-ին, Նորին Կայսերական Մեծութեան անուանակոչութեան օրը, պէտք է հաւաքվեն Իսահակիեվսկի մայր եկեղեցին առաւօտեան 11 ժամին տիկիններ՝ ֆրէյլինաները եւ պալատի երկրորդ աստիճանի պարոնները, պալատական եւ այլ աստիճանները, որոնք մուտք ունեն պալատում, նաեւ գվարդիայի, զօրքի եւ նաւատորմի գեներալները, շտաբի եւ աւագ օֆիցերները—սուրբ պատարագը լսելու։

ԴԻՐՇԱՈՒ։ Դիրշաուի արեւելեան դաշնակցութեան նախագահը պետական կանցլերին ուղարկած շնորհաւորական հեռագրին պատասխան ստացաւ հետեւեալ բովանդակութեամբ։ Պրօֆէսօր Գօլցին, Դիրշաու։ Շնորհակալ եմ Դիրշաուի արեւելեան դաշնակցութիւնից՝ սիրալիր ողջոյնի համար։ Յոյս ունեմ որ մեր արեւելեան սահմաններում էլ կարելի կը լինի պաշտպանել գերմանականութեան պատշաճաւոր դիրքը։

ԼՕՆԴՕՆ։ Բօէրական պատերազմի մասին

Բօզբէրրի երէկվայ ճառում արտայայտած հայեացքի վերաբերմամբ հաղորդվում է, թէ Բօզբէրրի յանկանում է, որ ամենալայն ներում շնորհվի հարաւային Աֆրիկայում եւ որ քաղաքացիական բոլոր իրաւունքները տրվեն այն բօէրներին, որոնք հաւատարմութեան երդում կը տան։ Որչափ շուտ նրանց դրվեն քաղաքացիական պատասխանատուութեան դրութեան մէջ՝ այնքան լաւ։ Մինչեւ վերջնական խաղաղացումը այդ երկրի՝ պէտք է հիմնել յանձնաժողով վարչական անձերից, արեւելեան Հնդկաստանի օրինակով, որ, ազգի անունով, պէտք է երկրումը հաստատէ խաղաղութիւն, կարգ եւ հաշտութիւն։ Այդ յանձնաժողովի մօտ պէտք է գանվի եւ լիազօրների ժամանումը անգլիացիների մեծամասնութեամբ, որի վրա պէտք է պարտաւորութիւն դրվի ազարակները շինել եւ գործածել։ Այս կերպով Բօզբէրրին միտք ունի գործը կարգաւորել ամենալայն սկզբունքներով։ Ճառի վերջում նա յայտնեց, թէ պէտք է ոչնչացնել այսպէս կոչված կիտչէնէրի շրջաբերական յայտարարութիւնը։

ՍՕՖԻԱ։ Ընդհանուր կարծիք է տիրում, թէ նորից Կարավելովին կը յանձնարարվի նոր կաբինէտ կազմակերպելը։

ԼՕՆԴՕՆ։ Ինչպէս հաղորդում է Կիտչէնէր Բէլֆաստից, Ֆրէնչ տեղեկութիւն է տուել, թէ Կրոյցինգէր հրամանատարը ծանր վիրաւորված եւ գերի է վերցված՝ երբ փորձ էր անում անցնել բլոգհաուզով պաշտպանված գիծը Հաննովէրրոստի մօտ։

ՍՕՖԻԱ։ Նախագահ-մինիստր Կարավելովը երէկ, ազգային ժողովի նիստում յայտարարեց, թէ այն պայմանաժամը, երբ պէտք է ընդունված լինէին փոխառութեան վերաբերեալ դաշնագրերը՝ արդէն անցել է եւ որ բանկերը յետ վերցրին իրանց առաջարկութիւնները. այս պատճառով մինիստրութիւնը հրաժարական է տալիս, որովհետեւ նա այդ դաշնագրերը անհրաժեշտ է համարում ներկայումս։ Իշխանի որոշումը դեռ յայտնի չէ։

ԲՐԻՒՍԷԼ։ Պատգամաւորների ժողովը մերժեց սօցիալիստ Վանդէրվէլդի առաջարկած՝ օրակարգին անցնելու բանաձեւը, որին հաւանութիւն չէր տուել կառավարութիւնը։ Այս բանաձեւով յոյս էր յայտնվում, թէ Անգլիան միջոցներ ձեռք կառնէ սակաւացնելու մահացութեան թիւը համակենտրոնացման բանակներում հարաւային Աֆրիկայում։ Ժողովը ձայների մեծամասնութեամբ ընդունում է հասարակ օրակարգի անցնումը։

ՀՌՕՄ։ Նոյն դուռն վիճաբանութիւններից յետոյ պատգամաւորների ժողովը ընդունում է երեկվայ նիստի արձանագրութիւնը, որի մէջ Ֆէրրի սօցիալիստը ենթարկված էր հինգօրեայ նկատողութեան այն պատճառով, որ հրաժարվել էր յետ վերցնել իր խօսքերը՝ թէ հարաւային Իտալիայում ազնուութիւնը գոյութիւն ունի միայն օազիսներում։

ՊԱՐԻԶ։ Ցանկարծամահ եղաւ Բերլինի նախկին դեսպան Հէրբէրտը։

ՊԱՐԻԶ։ Պատգամաւորների ժողովը քննում է դաւանութիւնների բիւդջէտը։ Վալդէկ-Ռուսսօ խօսում է այս բիւդջէտի վերացման դէմ եւ կարծիք է յայտնում կօնկօրդատը շարունակելու օգտին։ Ժողովը 436 ձայնով 13-ի դէմ մերժում է աջակողմի առաջարկը՝ Վալդէկ Ռուսսօի ճառը պատերին կպցնելու մասին եւ 350 ձայնով 187-ի դէմ որոշում է դաւանութիւնների բիւդջէտը յօդուած առ յօդուած քննել։ Սրա հետ միասին ժողովը մերժում է Բերնարի առաջարկը այն մասին, որ կօնկօրդատը այլ եւս չը վերանորոգվի։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Սենատը 72 ձայնով 6-ի դէմ, ընդունեց նոր համաձայնութիւնը Անգլիայի հետ՝ Նիկարագվա ջրանցքի մասին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲՈՒԺԱՐԱՆ

ԴՕԿՏՕՐ Վ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ

Նորագոյն ապարատներով եւ էլեկտրական մեքենաներով. մասնաւորապէս

ԲԳԻ, ՔԹԻ, ԱԿԱՆՋԻ ԵՒ ԿՐԾՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Сергіевская ул., д. 12.

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Շաբաթ, դեկտեմբերի 8-ին, նշանակված է

ԴԻՄԱԿԱՀԱՆԴԷՍ

սովորական կարգով։

(դ. 6 եւ 8) 1—2

ՈՍԿԵԳՈՅՆ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏ

ՄԵՂՐ

Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ ՄԵՂՈՒԱՆՈՑԻՑ

Ծախվում է Լերմոնտովսկայա փողոցում, Տէր-Միքայէլեանի № 3 տանը, Արաս-Արարսկայա հրապարակի մօտ, մուտքը գաւթից. բարձրանալ ձախակողմեան վերնայարկը։

Մեղրի պութը—9 րուբլի, ֆունտը—25 կոպէկ։

Առաւօտ. ժամը 8-ից մինչեւ 11-ը,

Երեկոյ. ժամը 4—ից մինչեւ 7-ը։

Լոյս է տեսել Պերճ Պռօշեանցի

„ՅՈՒՆՕՆ“

վէպակը՝

Արտատպված «Մուրճ» ամսագրից

Վաճառվում է հեղինակի մօտ։

Գինն է մէկ րուբլի։

Ճանապարհածախքը գնողներից։

Գումարով առնողներին 20% զիջում։

Պ. Պռօշեանցի մօտ ծախվում են եւ իր հետեւեալ աշխատութիւնները՝

Կռուածաղիկ, վէպ երկր. տպ.	1 ր. 30 կ.
Ցեցեր, վէպ . . .	1 ր. » »
Բղդէ, վէպ . . .	1 ր. 20 »
Սկիզբն երկանց . .	1 ր. 20 »
Ցուշիկներ . . .	1 ր. » »

Հասցէն՝ Тифлисъ—Перчу Прошьянцъ, Головин. пр. д. № 20.

2—3

Հաֆթվանի, Խոյի, Սալմաստի եւ Փայաջուկի դպրոցների համար

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

ՄԻ ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ,

որոնք պէտք է աւարտած լինեն մեր թեմական դպրոցներում. նախապատուութիւնը տրվում է Գէորգեան ճեմարանի եւ Ներսիսեան դպրանոցի աշակերտներին։ Ներկայ ուսումնական տարվայ համար տրվում են 159-ական թուման (300 րուբլի) առանց ճանապարհածախսի։

Դիմել՝ պ. Համբարձում Առաքելեանցին, «Մշակի» խմբագրատանը։ 2—3

ԵՐԿՐԱՉԱՓ-ԻՆԺԵՆԷՐ

Ս. ԹԱՀԱԹՐԵԱՆ

Ընդունում է երկրաչափական եւ հարթաչափական (нивеллировочныя) եւ այլ տեսակ գեօդէզիական աշխատութիւններ՝ ջուր մատակարարելու, կանալիզացիայի, ոռոգման, ճահիճներ ցամաքացնելու, անտառների բարեկարգութեան, լեռնային գործի, ճանապարհների եւ փողոցների շինութեան եւ կանոնաւորութեան, քաղաքային եւ այլ անշարժ կալուածքների կարգաւորութեան յատակագծի վրա գնահատական (оцѣночный сборъ) տուրքի համար, քաղաքային եւ այլ հողերի որոշումը, քաղաքային յատակագծի հաստատելը օրէնսդրական կարգով եւ այլն։

ԲԱԳՈՒ, «Եվրօպեյսկիյա Նօմէրներ» հիւրանոց. կամ Թիֆլիս՝ Ավճալեան փողոց, Շահբուդաղեանի տուն, № 59, բնակում։

85—100

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Լեւոն Կարապետեան

Դարմանում է ատամներ, շինում է պլօմբներ, ոսկէ պսակներ արմատների վրա նստացնելու եւ կեղծ ատամներ ոսկէ եւ կաուչուկէ պլատինկաների վրա։

Ընդունում է հիւանդներ ժամը 9-ից առաւօտեան մինչեւ ժամը 7 երեկոյեան։

Եվսօլօլսկակայա փողոցի վրա, տուն Միրզոեւ № 6. 24—30

ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

Կամիլ Ֆլամարիօնի

ՈՒՐԱՆԻԱ

Աստղագիտ. վէպը

Թարգ. ֆրանսերէնից Հ. Առաքելեանի

Գինն է 1 ր. 50 կ. 9—10

ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ

«Թատրօն», հանդէս, Ա. Թարխանեանի, խմբագրութիւն օրինակ 2 ր.

«Հայկական հին դպրութեան պատմութիւն» (Ե—ԺԳ դար) Զարբհանալեանի 2 ր.

«Հանդէս նոր հայախօսութեան», Ստ. Նազարեանի, ա. եւ բ. մաս 4 ր.

«Գիւլիստան», ռուս., Ստ. Նազար. (կազմ.) 2 ր.

«Հրապարակախօս ձայն», Ս. Շահ. (ռուս.) 2 ր.

«Ամառն. նամակներ», » » 1 ր. 50 կ.

«Ցիշող. Վարդ. տօնի առ. » » 75 կ։

«Խորտակված կեանք», վէպ, Լ. Մանուչեանի 1 ր.

«Արցախ», Մակար եպ. Բարխուդ. 1 ր. 50 կ.

«Աղուանից երկիր եւ դրացիք», Մակար եպ. Բարխուդարեանի 1 ր.

Պատմութիւն հայոց Մովսէս Խորենացու, թարգ. Խ. Ստեփանէի 1 ր. 50 կ.

«Ջամբ. Սիմէօն կաթողիկոսի, 1 ր.

«Ուխտանէս եպիսկոպոս» պատմութիւն հայոց ա. եւ բ. մաս. 1 ր. 20 կ.

«Մատթէոս Ուռհայեցի», ժամանակ. 1 ր. 20 կ.

«Խորենացու պատմութեան ուսումնասիրութ». Գ. Տէր-Մկրտչեանի 35 կ.

«Պատմութիւն հայոց գրականութեան, Ստ. Պալասանեանցի 50 կ.

Դիմել՝ Тифлисъ. Книжный магазинъ Гуттенбергъ», Г. Галустяну, Лорисъ.-Меликовская, № 11. 2—3

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Օր. Սաթենիկ
ՏԵՐ-ՄԱԶԱՆԵԱՆՑ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ

Առաւօտեան ժամը 9—2

Երեկոյեան ժամը 5—7

Վանքի մեծ փողոց, տուն Մարտիրոսեանցի։

(ե. կ.) 25—60

Լոյս տեսան

Մ ՋՄՇԿԵԱՆԻ

«Մշակ», Սեղանի», «Պատի» եւ «Армянскій Календарь»

1902 Թ. ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ

Աւելի ճշգրտված եւ հարստացրած

«ՊԱՏԻՆԸ» 40 ԿՈՊ.

Միւսները սովորական գներով

Հասցէն՝ Թիֆլիս, Մակար Ջմշկեան

(ե. հ.) 13—15

ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՂԱՅԵԱՆՑԻ

հասցէն.—Թիֆլիս, Կաթոլիկական փողոց, տ. Զուբալովի, համար 15. 3—3

Ժ Ա Մ Ա Ց Ո Յ Ց Ջ Ր Ի

Ով կամենում է ձեռք բերել բոլորովին ձրի ծոցի ժամացոյց թէ տղամարդու եւ թէ կանանց, ամերիկական իսկական ոսկուց, որ ամենաբարձր յատկութիւն ունի եւ ոչնչով չէ զանազանվում ոսկեայ ժամացոյցներից, թող նա ուղարկէ մի րուբլի, եւ նրան կուղարկվի ժամացոյցը 11 րուբլու վերադիր վճարով. բացի սրանից, նրան կուղարկվեն 12 կուպօններ, մի-մի րուբլի արժողութեամբ։ Այդ կուպօնները հեշտութեամբ կարելի է ծախել ծանօթների շրջանում եւ այդպիսով յետ ստանալ ժամացոյցի համար վճարած փողերը։ Իսկ այն անձը, որ գնել է կուպօնը եւ ուղարկել իմ խանութը, կը ստանայ 12 րուբլի արժեցող ժամացոյցը 11 րուբլով եւ նոյնպէս 12 կուպօն, մի-մի րուբլի արժողութեամբ՝ վաճառելու համար։ Այսպիսով կարելի է ձեռք բերել եւ արծաթեայ ծածկոյթով ժամացոյց (րէմօնտուար) Ժօրժ Ֆարէր Ժակօբ ամենալաւ գործարանից, 15 րուբլի արժողութեամբ։ Հասցէն—Роману Любеткину, Складъ женевскихъ часовъ въ Варшавѣ, Королевская, № 47։

№ 106, 523. 3—3

Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրավաճառանոցում

վաճառվում են հետեւեալ օրացոյցները 1902 թուականի համար

Ծոցի օրացոյցներ—Ս. Էջմիածնի—20 կ., Գիտ. քահ. Աղանեանի ծոցի օրացոյց—15 կ., Աֆինեանի ծոցի «Շիրակ» օրացոյց—20 կ., Ջմշկեանի ծոցի օրացոյց 20 կ. եւ Մղիմեանի վրացերէն լեզուով ծոցի օրացոյց—20 կ.

Պատի օրացոյցներ—Գիտ. ա. ք. Աղանեանի պատի օրացոյց—50 կ. եւ Աֆինեանի պատի «Շիրակ» օրացոյց—50 կ։.

Гатцукъ, Крестный календарь на 1902 годъ—ц. 15 коп.

Գրպանի «Ցուշատետրեր», ռուսերէն լեզուով, 60 կոպէկից սկսած մինչեւ 1 ր. 70 կ. Նաեւ ամեն տեսակի պատի օրացոյցներ ռուսերէն լեզուով—20 կոպէկից մինչեւ 1 ր.

Նոյն տեղը բաժանորդագրութիւն է ընդունվում տեղական եւ օտար քաղաքների լրագիրների համար, խմբագրական պայմաններով։

Դիմել՝ Тифлисъ, въ Центральную книжную торговлю. (ե.) 2—3

Լոյս տեսան եւ վաճառվում են

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՓԻՆԵԱՆԻ

1902 Թ.

ՊԱՏԻ եւ ԾՈՑԻ (Շիրակ)

Օ Ր Ա Ց Ո Յ Ց Ն Ե Ր Ը

Ծոցի օրացոյցը զարդարված է Գ. եպ. Սրուանձտեանի, Գամառ-Քաթիպայի, Գ. Արծրունու եւ Գ. Ջանշեանի պատկերներով. ունի բոլորովին նոր հետաքրքրական յաւելուած ամենաօգտակար տեղեկութիւններով, ընդարձակ բժշկարան, հարուստ երազահան եւ նոր, զուարճալի վիճակահան։

Պատի օրացոյցի մէջ կան բարոյական խրատներ եւ ընտիր մտքեր, հայոց եւ եկեղեցական պատմութիւնից հատուածներ, բոլորովին նոր, ծիծաղաշարժ առակներ (մեծ մասամբ անտիպ), այլ եւ ժողովրդական առածներ, ժողովրդական երգեր, գիւղական լէլէներ, ընտիր բանաստեղծութիւններ, զուարճալի հանելուկներ, շուտասելուկներ, բժշկական, արհեստագիտական եւ այլ օգտակար եւ հետաքրքիր տեղեկութիւններ։ Տախտակը շքեղ եւ ճաշակով պատրաստված է յայտնի լիտօգրաֆիայում 15 գոյնով։ Ցանկացողները մանրամասն բովանդակութիւնը տպագրված առանձին թերթով կարող են ստանալ ձրի։

Գները ամեն տեղ ծոցինը—20 կ., պատինը—50 կ., գումարով գնողներին լինում է զիջում։ Դիմել՝ Александрополь. Карапету Апиняцъ կամ Alexandrople, Karapet Apinian (Caucase)։ Ցանկացողները թող շտապեն, որ իր ժամանակին կարողանանք պատուէրները ճշգութեամբ կատարել։

(ե. չ.) 32—16

Ստացել ենք Մօսկվայի յայտնի առեւտրական տան

Ա. եւ Ր. Բօյզէնցվայգից

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ՏՂԱՄԱՐԴԿԱՆՑ ԵՒ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ

ՊԱՏՐԱՍՏԻ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

Թէ ապրանքի յատկութեան եւ թէ գների էժանութեան կողմից՝ ոչ ոք չէ կարող մրցել։ Ցանկացողները կարող են տնաձայմ համոզվել։

Ընդունում ենք նաեւ ամեն տեսակ ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐ, արտասահմանի եւ Ռուսաստանի կտորներից (матерія)։ Դիմել՝

ԵՂԲ. Վ. եւ Ա. ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԵԱՆՆԵՐԻՆ

Գոլովինսկի պրօսպէկտի վրա, առաջին գիմնազիայի հանդէպ։ 10—10

Дозволено Цензурою, Тифлисъ, 5 Декабря 1901 г.

Электропечатня Груз. Издат. Т—ва. В.-Ванкская ул.